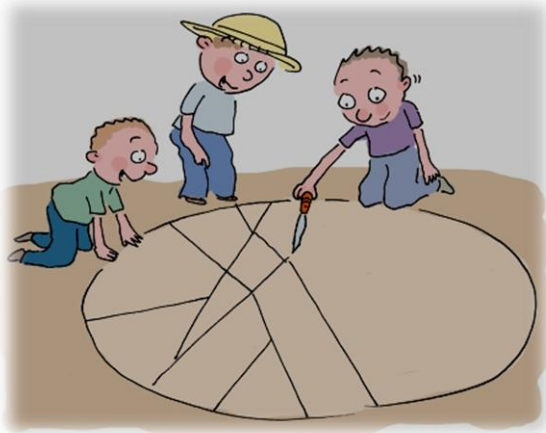

מתי הרגשת רצון לשטח משלך? מתי קרה שמישהו נכנס לשטח שלך והקטין אותך או התחרה בך באופן פוגע?

כשהייתי ילד בבית הספר נהגנו לחצות את השולחן המשותף בפס דק בעיפרון כך שלכל אחד יש את השטח "שלו". אני קצת מתבייש בזה עכשיו, אבל אז זה היה לנו נורא חשוב.

כשבנינו מחנה על העץ ידענו שיבואו "הגדולים" לפרק אותו, אבל בכל זאת לא ויתרנו. רצינו שיהיה לנו שטח משלנו!! אנחנו מכינים "פוגות" כדי לפגוע בהם אם הם יתקרבו לשטח שלנו.

העירייה לא מרשה לפתוח בי"ס נוסף בשכונה, היא טוענת שיש כבר בי"ס אחד ואם נפתח את השני – הראשון ייפגע וייסגר, וזה קצת מכעיס כי בית הספר הראשון לא מתאים לי בכלל.

אני רציתי חדר לבד עם חלון גדול, הייתי מוכן אפילו שיהיה חדר מצ'וקמק רק שיהיה שלי, ובאמת קיבלתי אותו, אבל אז

שמו לי בחדר את ארון הבגדים של כל האחים שלי...

עוד פעם השכנה שלנו צועקת על הילדים שלי שהם עושים רעש במגרש למטה. רגע! השעה שבע בערב וזו זכותם...

הכנתי נאום ביום העצמאות בדטרויט, ואמרו לי חד משמעית שלא להכניס אף מילה על דת, והייתי שם הנציג של הרבנים...

לאדם יש רגישות מאוד גדולה למקום שלו. מאז שילד נולד יש לו את המקום שלו והמשחקים שלו. הוא בוכה אם מישהו נוגע לו בצעצועים ואם מישהו עושה משהו במקומו. גם כשאנחנו גדלים אנחנו מחפשים את החדר שלנו, את הבית שלנו, את המקום שהוא רק שלנו. את העבודה שלנו ואת הסקופ הבלעדי.

אלא, שהעולם שלנו מלא בהתנגשויות על מקום ועל שימוש במרחב הפרטי והציבורי. הנושא הרגיש הזה מופיע אצל חכמינו בסוגיה מופלאה העוסקת ב'מסחר הוגן' בין סוחרים:

מסכת בבא בתרא כא עמוד ב:

אמר רב הונא: האי בר מבואה דאוקי ריחיא, ואתא בר מבואה חבריה וקמוקי גביה - דינא הוא דמעכב עילויה דא"ל קא פסקת ליה לחיותי.

אדם שהקים עסק של טחינת קמח בסמטה קטנה שיש בה דיירים מעטים, ואחד מדיירי הסמטה רוצה גם להקים אותו עסק – רב הונא סובר, שיכול הראשון לעכב, משום שהטוחן החדש מקפח את פרנסתו.

לימא מסייע ליה: "מרחיקים מצודת הדג מן הדג כמלא ריצת הדג, וכמה? אמר רבה בר רב הונא: עד פרסה!" שאני דגים, דיהבי סייארא.

הגמרא מנסה להביא מקומות נוספים בהם יש הגבלה על מסחר בשטח קרוב, והיא מביאה דוגמא כזאת מעולם הדייג. דייג צריך להרחיק את חכתו במרחק של "ריצת הדג" (כנראה מרחק מקסימלי

שבו מזהה הדג את הפיתיון) מהחכה של שכנו. ודוחה הגמרא שדגים זה מקרה מיוחד משום שהדג ברגע שהוא רואה פתיון - הוא ילך לשם בוודאות, בניגוד לרחיים שהוא יכול לבדוק מה כדאי לו יותר¹.

א"ל רבינא לרבא: לימא רב הונא דאמר כרבי יהודה, דתנן: "רבי יהודה אומר לא יחלק חנוני קליות ואגוזין לתינוקות מפני שמרגילן אצלו, וחכמים מתירין. אפילו תימא רבנן, עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי יהודה התם אלא דאמר ליה אנא קמפלגינא אמגוזי את פלוג שיוסקי, אבל הכא אפילו רבנן מודו דא"ל קא פסקת ליה לחיותי.

רבינא מנסה למצוא הוכחה נוספת לשיטתו של רב הונא מר' יהודה שאוסר על חנווני לחלק ללקוחותיו קליות ואגוזים כדי למשוך אותם אליו (בניגוד לחכמים שמתירים), ודוחים את ניסיון ההוכחה בכך ששם חכמים מתירים – משום שגם החנווני השני יכול למשוך לקוחות (אתה מחלק אגוזים, ואני אחלק שקדים), אבל בנושא הרחיים גם חכמים מסכימים שהדבר מקפח את הפרנסה.

מיתיבי - עושה אדם חנות בצד חנותו של חברו ומרחץ בצד מרחצו של חברו ואינו יכול למחות בידו מפני שיכול לומר לו: אתה עושה בתוך שלך ואני עושה בתוך שלי! תנאי היא, דתניא: "כופין בני מבואות זה את זה שלא להושיב ביניהן לא חייט ולא בורסקי ולא מלמד תינוקות ולא אחד מבני בעלי אומניות ולשכנו אינו כופיהו, רשב"ג אומר אף לשכנו כופיהו..."

מקשים ממקום אחר שם מתירים לאדם לעשות חנות או מרחץ גם במקום שיש כבר חנות או מרחץ אחרים!! ומרחיבה הגמרא ואומרת שאכן מדובר במחלוקת קדומה יותר (מחלוקת תנאים) – שם ר' שמעון בן גמליאל סובר שמותר לבני סמטה משותפת להחליט שבסמטה שלהם לא יהיו בעלי מקצוע (אפילו מהשכנים) שמפריעים לשכנים ע"י רעש או ריח רע וכו'. חכמים סוברים שלשכן מותר.

...אמר רב יוסף ומודי רב הונא במקרי דרדקי דלא מצי מעכב דאמר מר: עזרא תיקן להן לישראל שיהו מושיבין סופר בצד סופר וניחוש דילמא אתי לאיתרשולי. אמר ליה: קנאת סופרים תרבה חכמה.

רב יוסף אומר שגם רב הונא מודה שבמקרה של לימוד תורה – מותר להביא מלמד תינוקות נוסף לאותו מקום שיש כבר מלמד אחד - משום הכלל של "קנאת סופרים – תרבה חוכמה". ולא חוששים להתרשלות של המלמדים.

מדוע יש התערבות של חז"ל בענייני מסחר? זה עניין שבין הסוחרים לבין עצמם!

האם באמת אדם שפותח חנות ליד חנות חברו פוגע בו פגיעה ממשית?

מהם הכלים שנותנת הסוגיה כדי להכריע במקרים עליהם דברנו בהתחלה?

מהי ההכרעה ההלכתית היום? האם בעולם המודרני של הכפר הגלובאלי והאינטרנט

העניין פה רלוונטי בכלל?

¹ זהו הסברו של רש"י, יש הסברים נוספים כגון רבינו חננאל שסובר שסימא=סימן, שדג אחד מסמן לחבריו כשהוא רואה פיתיון וכולם באים אחריו באופן אוטומטי.

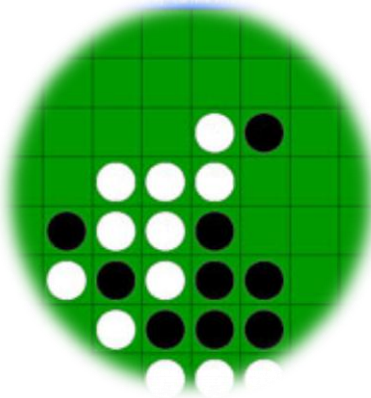
תרגיל מיוחד

משחק ראשון – 'תקיעות' (במלעיל) / 'שטחים' (גם במלעיל) - "פסקת לי חיותי"
 נצא החוצה אל משטחים של חול מצוידים בסכינים. הסכינים מביעים את הפסקת החיות של האדם במובן הסמלי, והשטח הוא מקום החיות.
 המשחק מתנהל בצורה הבאה:

- א. מתחלקים לכמה קבוצות. בכל קבוצה 4 תלמידים.
- ב. כל קבוצה יוצרת עיגול גדול בקוטר של 4 מטר לפחות.
- ג. המטרה במשחק היא להגדיל כמה שיותר את השטח שלי על חשבון השטח של חבריי.
- ד. לאחר כל ההכנות מתחילים במשחק. הראשון לוקח את הסכין וזורקה אל תוך השטח. הסכין חייבת לחדור לאדמה בזווית ישרה. יש לזרוק 3 ניסיונות לכך. לא הצליח? עובר התור לחברו. הצליח? יכול ליצור / להגדיל את שטחו על ידי יצירת גבול חדש בכיוון הסכין, ומחיקת הגבול הישן. החלק שלו הוא תמיד החלק הקטן מבין השניים שיצר הסכין.
- ה. כל אחד חייב לעמוד רק בשטח שלו. מי שהגיע למצב שלא מצליח לעמוד בשטח שלו יוצא מהמשחק.
- ו. שימו לב! אסור לחצות את הקווים כדי להגיע לסכין. כל ההגדלה של השטח היא מתוך הגבול שלי.
- ז. מי המנצח במשחק? (נשאר זאת כשאלה פתוחה)

לאחר המשחק, נשב ביחד ונעבד את התחושות. האם הצלחנו להרגיש את הכלל התלמודי: "פסקת לי חיותי"? האם הצלחנו להבין את הבעייתיות בכך שאדם שולח את הסכינים שלו אל חברו. האם הרגשנו את התחושה שאחד נגדיל את שטחו על חשבון השני?

מה משמעות חוק המשחק שאני יכול להרחיב את הגבול רק עד מקום שאני מגיע? האם זה דומה להרחקת "כמלוא ריצת הדג"?

(אותו רעיון נמצא גם במשחק הרברסי - משחק בו המטרה היא להפוך את האבנים של היריב לצבע שלי. מתחילים כשלאחד יש שתי אבנים לבנות, ולשחקן שתי אבנים שחורות. בכל תור מניח הראשון אבן אחת לבנה, כך שבינה לבין אבן לבנה אחרת ילכדו כמה שיותר אבנים שחורות. כל האבנים השחורות שבין האבן החדשה לאבנים הלבנוצ שעל הלוח, בכל כיוון (למעלה / למטה / שמאל / ימין / אלכסון) יהפכו ללבנות, וכן להפך!).

האם התחרות בין המשתתפים תרמה גם לכל אחד מהם? במה?
 מה הייתם משנים במשחק כדי שיתאים לרוח הסוגיה? נסו לתכנן משחק דומה הפועל עפ"י כללי הסוגיה.

משחק שני – 'תקיעות' (במלעיל) / 'שטחים' (גם במלעיל) - "ולשכנו אינו כופהו"

א. שחקו את אותו משחק, רק שעכשיו, כל מי שבוטל שטח מחברו צריך גם להעביר לחברו אדמה (ניידת) משטחו כפי גודל השטח שנטל. וכך אומנם שכנו הפסיד שטח אבל הגביה את שטחו, ובסופו של דבר לא הפסיד.

מהם היתרונות כאשר מותר לשכן להתחרות איתי? 🪓

מי המנצח במשחק הזה? 🪓

מצד אחד, אדם צריך מקום נפרד לעסק שלו ופרנסה מכובדת, שלא יפריעו לו אחרים וישיגו את גבולו בפרנסה.

מצד שני, דווקא התחרות והנוכחות של חברו יכולה להצמיח כוחות ולעשות את העסק רווחי יותר ומועיל יותר לעולם.

צריך כמובן להוסיף את הרגישות של האדם לחלקו של חברו, והאמונה בה'. הקב"ה הקציב לכל אדם די מחסורו, ואין כל סיבה לחטוף משל חברו.

שיעור בסוגיה בכולל ר"מים
בישיבת אמי"ת כפר גנים
21/4/13 למנ'

